

7. Манохин В.М. Российское административное право: учебник / В.М. Манохин, Ю.С. Адушкин, З.А. Багишаев. – М.: Юристь, 1996. – 359 с.
8. Стариков Ю.Н. Курс общего административного права. Т. 1: История. Предмет. Нормы. Субъекты / Юрий Николаевич Стариков. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМАИНФРА М), 2002. – 728 с.
9. Бахрах Д.Н. Субъекты административного права / Д.Н. Бахрах // Административное право и административный процесс: актуальные проблемы / Отв. ред. Л.Л. Попов и М.С. Студеникина. – М.: Юрист, 2004. – С. 72-89.
10. Демин А.А. Субъекты административного права Российской Федерации: учебное пособие / Алексей Афанасьевич Демин. – М.: Книгодел, 2010. – 272 с.
11. Чиркин В.Е. Юридическое лицо публичного права / Вениамин Евгеньевич Чиркин. – М.: Норма, 2009. – 352 с.
12. Винар Л.В. Правовой статус юридичних осіб, заснованих державою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Л.В. Винар. – Л., 2006. – 19 с.
13. Винар Л.В. Організаційно-правові форми юридичних осіб, заснованих державою / Л.В. Винар // Підприємство, господарство і право. – 2005. – № 8. – С. 6-10.
14. Винар Л.В. Правоздатність юридичних осіб, заснованих державою / Л.В. Винар // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права: науковий часопис. – 2003. – № 3-4 (7-8). – С. 145-149.
15. Винар Л.В. Способи створення юридичних осіб, заснованих державою / Л.В. Винар // Проблеми вдосконалення правового регулювання щодо забезпечення прав та свобод людини і громадянина в Україні: матеріали 5-ї Регіональної міжвузівської наукової конференції (Івано-Франківськ, 16 квітня 2004 року). – Івано-Франківськ. – 2004. – С. 72-75.
16. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
17. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року. – К.: Парламентське видавництво, 2009. – 192 с.
18. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40 – Ст. 524.

УДК 342.92:[005.5:378.147] (477)

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД УПРАВЛІННЯ ЮРИДИЧНОЮ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ

Мартинов М.П., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

У статті пропонуються конкретні шляхи вдосконалення організаційно-правових засад управління юридичною освітою в Україні, які повинні знайти своє законодавче закріплення в новому Законі України «Про вищу освіту» в контексті розширення нормативно-правового регулювання академічних, нормативних, інституційних, кадрових та фінансових засад автономії ВНЗ, гармонізації української системи підготовки юристів із відповідними системами європейських країн з урахуванням специфіки вітчизняного розвитку, а також інших тенденцій розвитку вітчизняної юридичної освіти.

Ключові слова: юридична освіта, вища освіта, організаційно-правові засади, автономія, гармонізація.

Мартынов Н.П. ОСНОВНЫЕ ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫХ ОСНОВ УПРАВЛЕНИЯ ЮРИДИЧЕСКИМ ОБРАЗОВАНИЕМ В УКРАИНЕ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье предлагаются конкретные пути совершенствования организационно-правовых основ управления юридическим образованием в Украине, которые должны найти свое законодательное закрепление в новом Законе Украины «О высшем образовании» в контексте расширения нормативно-правового регулирования академических, нормативных, институциональных, кадровых и финансовых основ автономии вузов, гармонизации украинской системы подготовки юристов с соответствующими системами европейских стран с учетом специфики отечественного развития, а также других тенденций развития отечественного юридического образования.

Ключевые слова: юридическое образование, высшее образование, организационно-правовые основы, автономия, гармонизация.

Martynov N.P. THE MAIN WAYS OF IMPROVING OF ORGANIZATIONAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF MANAGEMENT OF THE LEGAL EDUCATION IN UKRAINE / Zaporizhzhya national university, Ukraine

In the new law of Ukraine «About higher education» within the context of the legal consolidation of academic, regulatory, institutional, human and financial autonomy of universities principles, harmonization of our training system for lawyers with relevant European countries specific national development, as well as other trends in the national legal education should:

1) establish criteria for organizations that have the right to control the quality of legal education, and the mechanism of such control;

2) strengthen the principle of partnership in carrying out inspections of Ministry of education and science, youth and sport of Ukraine universities for compliance with the accreditation and licensing (the content of this principle reveal through duty of Ministry of education and science, youth and sport of Ukraine in detecting violations of legal regulations concerning the quality of education: universities provide such period 1-2 years (depending on violations) to eliminate violations of the causes and conditions that contribute to it, to help this university fixes in time (by providing material, technical and financial resources to take organizational measures, such as providing the necessary specialists, involvement of NGOs lawyers to resolve identified problems);

3) to authorize universities to determine the content of state standards of education at the level of 30-40% in terms of the distribution of time and changes in the curriculum of training lawyers depending on market needs, specific regional availability of their own schools of law, etc.);

4) define the new law notion educational process as a system of organizational, educational and didactic activities aimed at acquiring appropriate educational and professional, educational and scientific program certain educational qualification, educational and scientific level of patriotic, moral, spiritual, aesthetic and physical development of the person (avoiding the removal of the concept words about education), and fix the rate of wages to guide students practice for managers in place its passage;

5) in the section devoted to the financial and economic relations in higher education, provide rules:

a) in the following terms: «The law of Ukraine «About public procurement» shall not apply to cases where the university shall at its own expense the purchase of goods and services that are necessary to ensure the quality of the educational process and have an innovative character a new software of domestic production, new textbooks, manuals and other new products as defined in the approved by Ministry of education and science, youth and sport of Ukraine list of goods and services»;

b) the impossibility of withdrawing land plots of state or municipal university without the consent of the founder, the supervisory board and the meeting of a university and in accordance with the Land Code of Ukraine;

c) the right of universities regardless of ownership to get the permanent use of land in order, according to the Land Code of Ukraine to carry out its statutory activities.

Key words: legal education, higher education, organizational and legal foundations, autonomy, harmonization.

Сучасні проблеми якості юридичної освіти означають, що чинне законодавство України про освіту (наприклад, Закон України від 23.05.1991 р. «Про освіту», Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття», затв. постановою КМУ № 896 від 03.11.1993 р., Національна доктрина розвитку освіти, затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347; Конвенція про визнання кваліфікацій, що стосуються вищої освіти в європейському регіоні від 01.04.1997 р., ратифікована Законом України від 03.12.1999 р. № 1273) [1] незначною мірою відображає зміст суспільних відносин у цій сфері у своїх нормах. Відповідно неефективним стає публічне управління юридичною освітою за допомогою таких норм. Стан юридичної освіти в Україні та її тенденції вимагають глибокого осмислення, об'єктивної оцінки і нових підходів з боку суб'єктів влади, придатних до реформування цієї освіти на засадах демократизації, гуманізації, входження на паритетних засадах у європейський та світовий простір життя високих стандартів. Адже, як слушно підкреслив А. Гальчинський:

«Нездатність влади сформувати конструктивну стратегію перетворень обумовлює її безперспективність» [2, 2].

Вітчизняні вчені-адміністративісти В. Авер'янов, О. Бандурка, В. Бевзенко, В. Боняк, І. Голосніченко, В. Журавський, В. Коваленко, Ю. Козлов, І. Коліушко, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, Р. Куйбіда, О. Кузьменко, В. Курило, Р. Мельник, О. Мінченко, Н. Нижник, Н. Оніщенко, К. Романенко, О. Святоцький, С. Стеценко, Н. Сухицька, А. Школик, Л. Юзьков та інші приділяють значну увагу як загальнотеоретичним аспектам адміністративного права, так і загальним проблемам публічного управління, особливостям управління соціально-культурною сферою, у т. ч. юридичною освітою, перспективам розвитку останньої та іншим питанням. Водночас вченими не були належним чином проаналізовані шляхи вдосконалення організаційно-правових засад управління у сфері юридичної освіти в Україні.

Метою цієї статті є необхідність формулювання конкретних шляхів вдосконалення організаційно-правових засад управління юридичною освітою в Україні, які повинні знайти своє законодавче закріплення в новому Законі України «Про вищу освіту» в контексті розширення нормативно-правового регулювання академічних, нормативних, інституційних, кадрових та фінансових засад автономії ВНЗ, гармонізації української системи підготовки юристів з відповідними системами європейських країн з урахуванням специфіки вітчизняного розвитку.

Реформування інституту юридичної освіти передбачає підвищення ефективності розвитку позитивних якостей майбутніх юристів (фізіологічних і духовних), необхідних їм для повноцінного життя в суспільстві, важливою складовою якого є здатність до суспільно корисної праці у сфері юриспруденції. Тенденціями такого реформування стали гармонізація вітчизняного законодавства про освіту з освітнім правом Європи (наприклад, із Сорбонською декларацією від 25.05.1998 р., Спільною декларацією міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» від 19.06.1999 р.), приведення його у відповідність до норм міжнародно-правових документів (Конвенцією про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14.12.1960 р. та ін.) і відображення у ньому закономірностей розвитку людства (глобалізації та глокалізації, економічної регіоналізації тощо). Врахування цих тенденцій у правотворчості і правозастосуванні ускладнюється специфікою історико-культурного розвитку українського народу в цілому (що породжує проблеми визначення міри інтеграції в європейську правову систему та рівня уніфікації вітчизняної освіти та ін.) і кожної конкретної сфери знань зокрема (в нашому випадку юридичної освіти). Перенасиченість вітчизняного та деяких зарубіжних ринків праці юристами, елементарна юридична неграмотність пересічних громадян в Україні та інші особливості юридичної освіти на сучасному етапі розвитку нашого суспільства ускладнюють пошук ефективного вирішення її проблем та відповідно актуалізують роботу над виконанням такого завдання, потребуючи великої уваги вчених.

Звертає на себе увагу той факт, що визначальне значення для українського суспільства становлять перш за все саме фахівці з вищою юридичною освітою. Проблеми з якістю їх підготовки є найбільш складними (під час навчання у ВНЗ та підвищення кваліфікації впродовж здійснення юридичної діяльності, після закінчення ВНЗ) і потребують нагального вирішення. Тому основну увагу доцільно зосередити на реформуванні системи вищої освіти.

Серед поодиноких заходів, спрямованих на покращення якості освіти, які нині частково реалізовані, є нещодавнє затвердження Положення про національну систему рейтингового оцінювання діяльності ВНЗ, яка передбачає уніфікацію системи критеріїв визначення якості навчання у ВНЗ, а саме: оброблення в Єдиній державній електронній базі однорідних відомостей, що подаються ВНЗ про свою діяльність (до впровадження цієї системи рейтинги ВНЗ склалися недержавними організаціями на підставі розрізних критеріїв: оцінок випускників, працевдавців, відвідуваності сайту ВНЗ Інтернеті та ін.) [3].

Але більшість реформ у сфері освіти, у т.ч. юридичної, ще не здійснена. Низка пропозицій щодо вдосконалення організаційно-правового управління юридичною освітою міститься у зареєстрованих Верховною Радою України законопроектах «Про вищу освіту», а саме: 1) № 9655 від 28.12.2011 р., ініціатор (автор) – М. Азаров, КМУ; 2) № 9655-1 від 30.12.2011 р.,

ініціатор (автор) – А. Яценюк, Л. Оробець; 3) № 9655-2 від 06.01.2012 р., ініціатор (автор) – Ю. Мірошниченко.

Одним із напрямів вдосконалення законодавства про вищу юридичну освіту, розкритий у зазначених вище законопроектах, має стати надання ширшої автономії ВНЗ. Лейтмотив цього аспекту реформи організаційно-правового управління юридичною освітою вбачаємо у словах С. Абакумова: «Влада не зацікавлена в безмежному нарощуванні повноважень, які авторитарно використовуються. Щоб залишатися ефективною, найвищою державною владою не обов'язково втручатися рішуче повсюдно» [4, 33-34]. Про необхідність надання ВНЗ реальної автономії, яку вже давно практикують провідні університети Європи і яка є засобом поліпшення якості навчання, запровадження змагальності ВНЗ та їхньої відповідальності за результати своєї роботи, зазначав Президент України В. Янукович у своєму виступі на засіданні Громадської гуманітарної ради у серпні 2010 р.

Поняття «автономія ВНЗ» по-різному визначається в нормативних документах. У Декларації «Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів» від 10.09.1988 р. вказано, що автономія – це право ВНЗ незалежно від держави та інших суспільних сил приймати рішення стосовно внутрішнього управління, фінансів, адміністрації встановлювати власну лінію поведінки у сфері освіти, науково-дослідної роботи, викладання й інших пов'язаних з цим видах діяльності [5]. В Ерфуртській декларації «До відповідального університету двадцять першого століття» від 1-2 березня 1996 р. вказано, що держава повинна поважати академічну свободу і автономію, де під останньою розуміється право академічних інституцій на самостійний вибір засобів реалізації завдань, поставлених перед ними, або ними ж визначених [6].

У законопроекті № 9655 автономія ВНЗ визначена як сукупність передбачених законом прав та обов'язків ВНЗ щодо провадження освітньої, наукової, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів з метою створення умов, необхідних для здобуття громадянами вищої освіти та певної кваліфікації. У законопроекті № 9655-2 міститься більш стисле поняття «автономія ВНЗ»: самостійність і незалежність ВНЗ у прийнятті рішень з питань своєї діяльності в межах, що передбачені його статутом і законом. Автори законопроекту № 9655-1 не визначають цього поняття взагалі [7].

В. Тацій виділяє види автономії ВНЗ: 1) академічну – проявляється в праві ВНЗ самостійно розробляти навчальні плани, програми, напрями наукових досліджень тощо; 2) нормативну – можливість самостійно розробляти статутні документи, приймати і впроваджувати локальні нормативні акти; 3) кадрову – самостійно готувати штатний розклад, встановлювати чисельність працівників, комплектувати професорсько-викладацький склад тощо; 4) фінансову [8]. Можна виділити також інституційний (право створювати структурні підрозділи тощо) та інші види автономії ВНЗ. Така класифікація автономних прав ВНЗ допомагає схематично уявити їх систему і зміст. Їх деталізація відображена як у працях вчених, так і в перспективному законодавстві.

Порівняно з чинним Законом України від 17.01.2002 р. «Про вищу освіту» (ст. 29) законопроект № 9655 розширює і деталізує автономні права і самоврядування ВНЗ, визначаючи, що вони реалізуються відповідно до законодавства і передбачають право: 1) самостійно визначати форми навчання та форми організації навчального процесу; 2) приймати на роботу педагогічних, наукових, науково-педагогічних та інших працівників; 3) запроваджувати рейтингове оцінювання освітніх, науково-дослідницьких та інноваційних досягнень осіб, які навчаються, та педагогічних, наукових та науково-педагогічних працівників; 4) надавати додаткові освітні та інші послуги відповідно до законодавства; 5) самостійно розробляти та запроваджувати власні програми наукової, науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності; 6) самостійно запроваджувати і припиняти спеціалізації, визначати їх зміст і програми вибіркового навчальних дисциплін; 7) утворювати, реорганізовувати і припиняти відповідно до законодавства структурні підрозділи; 8) приймати рішення про викладання однієї або декількох дисциплін іншими мовами, забезпечивши при цьому знання особами, які навчаються, відповідної навчальної дисципліни українською мовою; 9) провадити видавничу діяльність, розвивати власну поліграфічну базу; 10) провадити на підставі відповідних договорів спільну діяльність із навчальними закладами, науковими установами та іншими юридичними особами; 11) брати участь у роботі міжнародних організацій;

12) запроваджувати власну символіку та атрибутику; 13) установлювати власні форми морального та матеріального заохочення працівників ВНЗ; 14) звертатися з ініціативою до органів, які здійснюють управління у сфері вищої освіти, про внесення змін до чинних або розроблення нових НПА у сфері вищої освіти, а також брати участь у роботі над проектами; 15) користуватися земельними ділянками в порядку, встановленому законодавством; 16) провадити фінансово-господарську та іншу діяльність відповідно до законодавства та статуту ВНЗ; 17) розпоряджатися власними надходженнями, зокрема отриманими від надання додаткових платних послуг здобувачам вищої освіти та іншим фізичним і юридичним особам; 18) відкривати поточні та депозитні рахунки в банках.

Отже, у законопроекті № 9655 передбачено академічні, нормативні, інституційні, кадрові та фінансові засади автономії ВНЗ, а її розширення визначено головною засадою державної політики у сфері вищої освіти. З точки зору змісту і юридичної техніки розкриття автономії ВНЗ у законопроекті № 9655 здійснено значно ґрунтовніше і якісніше, ніж у чинному Законі України від 17.01.2002 р. «Про вищу освіту». Хоча є питання, які треба доопрацювати. Наприклад, за чинним законом України «Про вищу освіту» ВНЗ має право користуватися земельними ділянками в порядку, встановленому Земельним кодексом України (абз.12 ч.2 ст.9), що, за нашою оцінкою, цілком відповідає Конституції України та іншим законам нашої держави. Водночас у законопроекті № 9655 передбачається, що таке користуватися земельними ділянками буде здійснюватись у порядку, встановленому законодавством (абз.16 ч.2 ст.7).

Поняття «законодавство» включає до свого змісту також підзаконні НПА. Сукупне тлумачення цієї норми законопроекту № 9655 і ч.2 ст.14 Конституції України, де вказано, що право власності на землю набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону, – дає підстави вважати, що таке положення законопроекту № 9655 є неконституційним [9]. Вважаємо також, що треба підтримати пропозицію В. Тація про створення при Раді ректорів ВНЗ (можна і при іншій інституції) юридичної групи, яка б спеціалізувалася на проблемах академічних свобод вчених та автономії ВНЗ в Україні, з метою захисту інтересів національної освіти [8].

Недоліком правових норм про автономію ВНЗ у Законі України від 17.01.2002 р. «Про вищу освіту» і законопроекті № 9655 стало закріплення вичерпного переліку автономних прав ВНЗ, який не закінчується словами «та інші автономні права ВНЗ, відповідно до чинних законів України». Водночас законопроекти № 9655-1 і № 9655-2 такого недоліку не мають.

Важливим напрямком вдосконалення вітчизняного законодавства про освіту, в т.ч. юридичну, стала концентрація управління у сфері вищої освіти центральним органом виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти – МОНмолодьспорт України.

Вище (у підрозділі 1.1, при характеристиці організаційно-правових форм ВНЗ) ми доводили неефективність як підготовки юристів непрофільними ВНЗ (наприклад, Академія праці і соціальних відносин [10]), так і підпорядкування таких ВНЗ не єдиному міністерству – МОНмолодьспорт України, а цілій низці інших органів центральної виконавчої влади (Міністерству культури України – Київський національний університет культури і мистецтвощо) і громадським організаціям (наприклад, Федерація профспілок України здійснює управління Академією праці і соціальних відносин [11]).

У законопроекті № 9655 передбачено такі зміни в сфері управління вищою юридичною освітою: звужено систему органів виконавчої влади, що мають у підпорядкуванні ВНЗ, які готують юристів, а саме такими визначено: Генеральну прокуратуру України, Службу безпеки України, Адміністрацію Державної прикордонної служби України. У зв'язку з передачею повноважень Вищій атестаційній комісії України до повноважень МОНмолодьспорт України, виключено розділ IX «Підготовка наукових і науково-педагогічних працівників» та ст.19 «Повноваження Вищій атестаційній комісії України» чинного Закону України від 17.01.2002 р. «Про вищу освіту».

Закріплення скорочення органів відомчої підготовки юристів цим законопроектом вважаємо достатньо логічним і послідовним кроком, враховуючи вже здійсненні у 2010-2011 роках оптимізації органів державного управління освітою, реорганізація і перепідпорядкування ВНЗ, які готують юристів. Відсутність МВСУ в переліку таких органів означає, що ВНЗ цього

міністерства таки будуть перепідпорядковані МОНмолодьспорт України. Це, на нашу думку, сприятиме якості фахової підготовки юристів для МВСУ, акцент у якій повинен робитися на вивченні спеціальних предметів, необхідних у подальшому для високопрофесійного здійснення правоохоронної діяльності (дзнання, оперативно-розшукової діяльності, досудового слідства та ін.).

У цьому зв'язку потрібним нововведенням законопроекту № 9655 стало зазначення в абз.6 ч.2 ст.16, що спілка ректорів (директорів) ВНЗ України, регіональних рад ректорів (директорів) ВНЗ та асоціацій працівників ВНЗ має статус органів громадського самоврядування, які беруть участь в управлінні вищою освітою в межах своїх повноважень. Але ця норма виявилась недопрацьованою, оскільки цей законопроект не визначає ані повноважень цих органів, ані вимог до порядку їх організації і діяльності.

Наприклад, С. Шкарлет запропонував ввести до складу екзаменаційної комісії з прийому абітурієнтів до ВНЗ представників студентського самоврядування, з метою унеможливлення корупційних діянь. Утім, вважаємо, що такий захід не зменшить корупцію, а лише ускладнить корупційну схему, оскільки причини корупції в освіті криються в її хронічному недофінансуванні, неготовності абітурієнтів до вступу у ВНЗ тощо [8].

Важливим об'єктом організаційно-правового управління освітою, у т.ч. юридичною, є питання забезпечення якості освіти. В напрямку вирішення цього питання у законопроекті № 9655: 1) введено поняття «Національна рамка кваліфікацій — цілісний опис національної шкали кваліфікацій, через який можуть бути виражені та співвіднесені між собою в узгоджений спосіб всі кваліфікації та інші навчальні досягнення, зокрема у вищій освіті», яке означає створення в Україні системи параметрів та їх показників оцінки якості освіти; 2) визначено, що КМУ є суб'єктом управління, який затверджує методiku оцінювання якості вищої освіти для складення Національного рейтингу ВНЗ відповідно до законодавства і Національної рамки кваліфікацій (абз.5-6 ч.1 ст.16); така конкретизація і високий статус суб'єкта повинні сприяти належному виконання завдань держави із забезпечення перманентного контролю якості освіти; 3) використано термін «базові ВНЗ та кафедри», який використовується для позначення обраних МОНмолодьспорт України, Генеральною прокуратурою України, Службою безпеки України, Службою зовнішньої розвідки України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України інституцій підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних кадрів, положення про які затверджуються МОНмолодьспорт України. Для точного застосування цієї норми доцільно визначити поняття «базовий ВНЗ» і «базова кафедра ВНЗ».

Зазначені положення законопроекту № 9655 не вичерпують розв'язання усіх проблем вищої, у т.ч. юридичної, освіти. Залишається потреба у визначенні незалежних громадських та інших організацій у контролі за якістю освіти і розробці механізму їх участі в такому процесі. З урахуванням меж предмета нашого дослідження пропонуємо залучати громадські організації юристів до участі в акредитації ВНЗ та їх програм навчання, а також у здійсненні інших форм контролю за якістю юридичної освіти.

За прикладом акредитації юридичної освіти ВНЗ у США, також вважаємо за доцільне закріпити на законодавчому рівні партнерські відносини акредитаційних комісій МОНмолодьспорт України при перевірці якості освіти ВНЗ. Зобов'язати законом це міністерство при виявленні порушень правових норм щодо якості освіти: 1) надавати такому ВНЗ строк 1-2 роки (в залежності від порушення) для усунення порушення, причин і умов, що йому сприяють; 2) допомагати такому ВНЗ усувати порушення в строк (шляхом надання матеріальних, технічних і фінансових ресурсів; вжиття організаційних заходів, наприклад, надання потрібних фахівців, залучення громадських організацій юристів до розв'язання виявлених проблем).

Затвердження стандартів вищої юридичної освіти: вимог до ОКР, освітньо-наукового рівня випускника ВНЗ, змісту освіти, строків навчання і засобів діагностики якості освіти за відповідною спеціальністю, – також є елементом механізму забезпечення якості юридичної освіти.

У законопроекті № 9655 стандарти вищої освіти визначаються як сукупність нормативних вимог, що визначають вимоги до ОКР, освітньо-наукового рівня випускника ВНЗ (наукової установи), змісту освіти, строків навчання і засобів діагностики якості освіти за відповідною спеціальністю. З цього ми вбачаємо, що система «державні і галузеві стандарти, стандарти

ВНЗ» замінена стандартами, які позбавлені адміністративної ієрархії та відображають лише освітньо-кваліфікаційні (освітньо-наукові) характеристики, освітньо-професійні (освітньо-наукові) програми і засоби діагностики якості освіти.

Такий горизонтальний сутнісний підхід до визначення стандартів вищої освіти, на нашу думку, є обґрунтованим і практично корисним. У сукупності з вже існуючим поділом стандартів вищої освіти на державні, галузеві, локальні (за вертикальним принципом), новий підхід забезпечує якість самих стандартів та їх ефективність, дозволяючи синтезувати загальні положення стандартів для всіх (чи певної групи) спеціальностей і виокремити специфіку підготовки, наприклад, юриста (особливі вимоги до проходження ним практики, отримання доступу до актуальної нормативно-правової бази в мережі Інтернет тощо), дотримуючись суттєвих у цьому питанні (якості освіти) ієрархічних зв'язків серед стандартів вищої освіти.

Отже, на підставі аналізу окреслених проблем, на нашу думку, у новому Законі України «Про вищу освіту» в контексті розширення нормативно-правового закріплення академічних, нормативних, інституційних, кадрових та фінансових засад автономії ВНЗ, гармонізації нашої системи підготовки юристів з відповідними системами європейських країн з урахуванням специфіки вітчизняного розвитку, а також інших тенденцій розвитку вітчизняної юридичної освіти необхідно:

- 1) встановити критерії для громадських організацій, які мають право контролювати якість юридичної освіти, та механізм такого контролю;
- 2) закріпити принцип партнерства при здійсненні МОНмолодьспорт України перевірок ВНЗ із питань дотримання умов акредитації та ліцензуванні (зміст цього принципу розкриваємо через обов'язок МОНмолодьспорт України при виявленні порушень правових норм щодо якості освіти: надавати такому ВНЗ строк 1-2 роки (залежно від порушення) для усунення порушення, причин і умов, що йому сприяють; допомагати такому ВНЗ усувати порушення в строк (шляхом надання матеріальних, технічних і фінансових ресурсів; вжиття організаційних заходів, наприклад, надання потрібних фахівців, залучення громадських організацій юристів до розв'язання виявлених проблем);
- 3) надати право ВНЗ визначати зміст державних стандартів освіти на рівні 30-40% у частині розподілу навчального часу і зміни навчальної програми підготовки юристів залежно від потреб ринку, специфіки регіону, наявності власних наукових шкіл із права тощо);
- 4) визначити в новому законі поняття навчально-виховний процес як систему організаційних, виховних і дидактичних заходів, спрямованих на засвоєння відповідної освітньо-професійної, освітньо-наукової програми певного освітньо-кваліфікаційного, освітньо-наукового рівня та забезпечення патріотичного, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи (уникаючи вилучення з цього поняття слів про виховання), а також закріпити норму про оплату праці з керівництва практикою студентів для керівників у місці її проходження;
- 5) у розділі, що присвячений фінансово-економічним відносинам у системі вищої освіти, передбачити норми:
 - а) у такому формулюванні: «Дія Закону України «Про здійснення державних закупівель» не поширюється на випадки, коли ВНЗ здійснює за рахунок власних коштів закупівлю товарів, робіт і послуг, які необхідні для забезпечення якісного навчально-виховного процесу та мають інноваційний характер, а саме: нове програмне забезпечення вітчизняного виробництва, нові підручники, навчальні посібники та інші новітні продукти, визначені в затвердженому МОНмолодьспорт України переліку товарів, робіт і послуг»;
 - б) про неможливість вилучення земельних ділянок державного чи комунального ВНЗ без згоди засновника, наглядової ради та конференції трудового колективу ВНЗ та відповідно до Земельного кодексу України;
 - в) про право ВНЗ незалежно від форми власності отримувати в постійне користування земельні ділянки в порядку, згідно із Земельним кодексом України, для здійснення своєї статутної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.1993 р. № 896 «Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття")» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=896-93-%EF>.
2. Гальчинский А. Неспособность власти сформировать конструктивную стратегию преобразований обуславливает её бесперспективность / Анатолий Гальчинский // Фондовый рынок. — 2011. — № 36. — С. 2–6.
3. Теньков С. Вузи матимуть свої рейтинги / Сергій Теньков // Юридичний вісник України. — 28 січня – 3 лютого 2012. — № 4. — С. 10.
4. Абакумов С.А. Гражданское общество и власть: противники или партнёры / С.А. Абакумов. — М.: Галерея, 2005. — 296 с.
5. Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів: Декларація ухвалена на 68-й Генеральній асамблеї Всесвітньої університетської служби 10.09.1988 р. (м. Ліма) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rpd.univ.kiev.ua/bolon_proc/lima.php.
6. Ерфуртська декларація «До відповідального університету двадцять першого століття» від 1-2 березня 1996 р. (м. Ерфурт) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rpd.univ.kiev.ua/bolon_proc/erfurt.php.
7. Проект Закону України «Про вищу освіту» № 9655 від 28.12.2011 р.: [ініціатор (автор) – М. Азаров, Кабінет Міністрів України] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=42241.
8. Спілка ректорів вузів України схвалила проект Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року [на засіданні 20.12.2011 р. (м. Харків)] / Прес-служба Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244807967&cat_id=244277212.
9. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=1349849p6>.
10. Академія праці і соціальних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socosvita.kiev.ua/about/history>.
11. Федерація професійних спілок України – засновник Академії праці і соціальних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socosvita.kiev.ua/founder>.

УДК 347.77.043: 351.82

ЛІЦЕНЗУВАННЯ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ УЧАСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИНАХ

Петров Є.В., к.ю.н., доцент

Донецький юридичний інститут Міністерства внутрішніх справ України

Статтю присвячено аналізу інституту ліцензування господарської діяльності як однієї з форм участі публічної адміністрації в адміністративно-господарських відносинах. Автором визначаються особливості організаційних форм участі публічної адміністрації в адміністративно-господарських відносинах, формулюється визначення ліцензійної процедури, висловлюються пропозиції щодо закріплення на нормативному рівні принципів ліцензійної процедури.

Ключові слова: господарювання, публічна адміністрація, адміністративно-господарські відносини, ліцензування, адміністративні процедури.

Петров Е.В. ЛИЦЕНЗИРОВАНИЕ КАК ОРГАНИЗАЦИОННЫЙ ИНСТРУМЕНТ УЧАСТИЯ